

A nemi egészségügy problémái

DR. DOROS GÁBOR

Végül az 1848. év a nemi bajok elleni küzdelem történetében két szempontból jelent nagyfontosságú fordulópontot. Ekkor vették ki a diploma nélküli „seborvosok” kezéből a prostituáltak vizsgálatát és bízta hatósági orvosokra. Egyszersmind azt is elrendelték, hogy a tisztiorvosok a prostituáltakat hetenként meghatározott időben, hatósági felügyelet mellett kötelesek vizsgálni. Ez az intézkedés hazánkban tulajdonképpen a reglementációs rendszer első primitív alapját vetette meg.

[...]

A századfordulón a klasszikus nemi úton terjedő betegségek közé a szifilisz (syphilis, lues) kívül a kankót (tripper, gonorrhoea) és a lágyfékélyt (ulcus molle) sorolták. [...] Az első három kórt csak a múlt században tudták elkülöníteni egymástól, addig közös néven venereás betegségeknek (lues venerea, morbus venereus) hívták őket – a betegség megszerzésének legjellemzőbb módjára utalva – a szerelem istennőjének, Venus nevének alapján. [...]

A múlt században a nézetek gyorsabb kibontakozását a rendészeti mentalitás egyoldalúságán kívül az is akadályozta, hogy a szifilisz és a kankó pathológiája, diagnosztikája és terápiája még sötétben tapogatózott, s e téren csak a mai generáció tudott eredményesebb haladást felmutatni. Hiszen a kankónak 1879, a szifilisznek 1905 előtt a kórokozóját sem ismerték!

[...]

A budapesti egyetemen bőr- és nemi kórtan részére csak 1913-ban állítottak klinikát. Egyetlen vidéki egyetemünkön, Kolozsvárott ugyan valamivel jobb volt a helyzet, amennyiben már 1874-ben dermatológiai-veneriológiai tanszék (Géber prof.⁵), 1897-ben pedig önálló bőrgyógyászati klinikát (Marschalkó prof.⁶) létesítettek. Ez a tanszék azonban csak kis részben segített a bajokon, mert a lakosság nagyobb részének gyógyító szolgálatát a

⁵ Géber Ede orvos, egyetemi tanár, a kolozsvári egyetem rektora (1841–1891). A bőrbetegségek és a vérhaj specialitája.

⁶ Marschalkó Tamás, 1897-től a kolozsvári egyetem bőr- és bujakórtan tanszékének vezetője (1862–1915).

fővárosban végzett orvosok látták el, kik nemcsak hogy speciális képzettséggel nem bírtak, hanem az általános gyakorlathoz szükséges veneriológiai ismerettel sem rendelkeztek.

Hogy az orvoscépzés terén nemrégiben is milyen súlyos hiányok merültek fel, azt bővebb részletezés nélkül is megvilágítja, hogy a budapesti egyetemen bőr- és nemi kórtan részére csak 1913-ban állítottak klinikát. Egyetlen vidéki egyetemünkön, Kolozsvárott ugyan valamivel jobb volt a helyzet, amennyiben már 1874-ben dermatológiai-veneriológiai tanszék (Géber prof.), 1897-ben pedig önálló bőrgyógyászati klinikát (Marschalkó prof.) létesítettek. Ez a tanszék azonban csak kis részben segített a bajokon, mert a lakosság nagyobb részének gyógyító szolgálatát a fővárosban végzett orvosok látták el, kik nemcsak hogy speciális képzettséggel nem bírtak, hanem az általános gyakorlathoz szükséges veneriológiai ismerettel sem rendelkeztek.

Budapesten 1892-ben állították fel „BŐR- ÉS BUJAKÓRTANI” TANSZÉKET (Schwimmer prof.⁷), melyet 1898-ban Nékám prof.⁸ vett át, aki 15 éves megfeszített, küzdelmes szervező munka után 1913-ban végre Budapesten is megnyithatta a bőr- és nemi kórtani klinikát. Nékám professzornak elvülhetetlen érdeme, hogy a veneriológia tudományának ezt a fővárosi

- 7 Schwimmer Ernő, az első magyar bőrgyógyász-specialista, dermatológus (1837–1898). A rendszeres egyetemi bőrgyógyászati oktatás megalapítója. Bőrgyógyászati tanulmányait féléves egyiptomi tanulmányúttal kezdte, hogy a keleten előforduló bőrbajokkal behatóbban foglalkozhasson. Több éves kényszerű magánpraxis után 1875-ben a Szent Rókus-kórház hevenyfertőző osztályának orvosává nevezték ki. Hosszan tartó küzdelemmel tudta csak elérni, hogy az osztályon külön szobákban helyezték el a bőrbetegeket. Később a Szent István-kórház, később az Üllői úti fővárosi kórház bőrbeteg-osztályának főorvosa lett. 1892–1897 közt az Orvosi Egyetem Bőr- és Nemikórtani Klinika igazgatója. A magyar fürdőügy jeles alakja, az Országos Balneológiai Egyesület elnöke, s egy kisebb fürdő tulajdonosa is lett. A magyar dermatológusok és urológusok egyesületének elnöke és számos nemzetközi dermatológiai társaság elismert tagja.
- 8 Nékám Lajos (1868–1957) orvos, bőrgyógyász, egyetemi tanár, 1935-től a felsőház tagja. Negyedéves orvostanhallgatóként már a Fodor József vezette Közegészségügyi Intézet gyakornoka. 1899-ben Schwimmer Ernő után ő lett a Bőrgyógyászati Tanszék, azaz a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Bőr- és Nemikórtani Klinikájának vezetője, melyet 1938-ig irányított, közben 1930–1931-ben az egyetem rektora is. Nékám elsőként készített statisztikát a hazai bőrbetegségek előfordulásáról, 1914-ben pedig átfogó szűrővizsgálatokat végeztetett a gombás betegségek járványos elterjedésének megakadályozására, és kíméletlen harcot indított a szifilisz megbetegedések megfékezésére. 1916-ban a „nemibajok ügyében” kirendelt kormánybiztos lett. Felfogása szerint – mely a korban óriási hullámokat vetett – „mindenki szabadon rendelkezhet a testével, mindaddig, amíg ebből kár nem keletkezik.” Külön klinikai rendelőt tartott a homoszexuálisoknak.

székházát megteremtette, többszöri reorganizálással és kibővítéssel a legújabb kor igényeinek megfelelővé, s a dermatológiai-veneriológiai szakoktatás részére kiválóan alkalmassá tette. [...]

(Budapest, 1928. 13–16.)

Nyilvános házak és kéjnök száma kerületenként, 1874. és 1894. években

kerület	nyilv. ház		bordélyos		magán össz.		orvosi vizsg.
	1874	1894	1874	1894	1874	1894	1894
I.	15	8	64	22	20	42	5.244
II.	5	4	28	38	23	61	5.760
III.	5	1	24	8	4	12	1.737
Jobbpart	25	8	116	68	47	115	12.741
IV.	5	8	39	88	61	149	15.000
V.	–	1	–	10	25	35	3.353
VI.	9	7	98	89	107	196	20.618
VII.	6	4	45	45	141	186	15.923
VIII.	5	7	42	57	87	144	15.923
IX.	–	3	–	31	24	55	5.399
X.	1	2	6	22	–	22	1.847
Balpart	26	32	230	342	445	787	77.162
Budapest	51	40	346	410	492	902	100.754
Új-Pest	–	4	–	38	12	50	4.330

(Budapest székes főváros statisztikai évkönyve, Budapest, 1894)